

LIDÉ S POSTIŽENÍM

PEDAGOGIKA POSTIŽENÝCH

Speciální pedagogika je součástí vědecké disciplíny pedagogiky a jako taková se specializuje na teorii a praxi lidí, jejichž život se vyvíjí v obtížných podmínkách. Z dnešního pohledu speciální pedagogiky nejde primárně pouze o „opravu“ určitého deficitu, nýbrž o celkovou podporu člověka s postižením v jeho sociálním okolí.

Slovo „speciální“ dnes ustupuje do pozadí, dnes lépe vystihuje problematiku termín pedagogika postižených a ta v tomto pojetí vnímá jedince komplexně jako individuum v souladu s jeho sociálním prostředím a prostředím, ve kterém žije (tzv. Bio-psycho-sociální model).

Integrativní věda založená na hodnotách - poukazuje na praktické možnosti a opatření, jak lidem s postižením život usnadnit, jak jim pomoci k sebeuplatnění a napomáhá k co největší samostatnosti, resp. nezávislosti na okolí.

SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA

- ▶ *... napomáhá komplexnímu zajištění nebo obnovení seberealizace člověka a sounáležitosti ke společnosti, jakož i získání osobních kompetencí a naplnění smyslu života...*
- ▶ SPECK, O. (1998). System Heilpädagogik, Eine ökologisch reflexive Grundlegung. Ernst Reinhard Verlag München/Basel.
- ▶ **Speciální pedagogika se koncentruje na životní podmínky lidí s postižením, podporuje získávání kompetencí, seberozvojování osobnosti s cílem rovnoprávného zařazení do společnosti**
- ▶ Speciální pedagogika zahrnuje **v sociálním systému** metodiku jednání s ohledem na formu postižení, zaměřuje se na společensko-kulturní a sociálně politické vlivy a na různé možnosti podpory.

- ▶ V dnešním pojetí nejde u speciální pedagogiky primárně o „nápravu“ stavu („nedostatku“), nýbrž o podporu komplexního rozvoje dítěte, mladistvého či dospělého jedince v jeho sociálním okolí a bere ohled na osobní schopnosti individua jako takového.
- ▶ Speciální pedagogika poukazuje na praktické možnosti a opatření, jak lidem s postižením život usnadnit, jak jim pomoci k sebeuplatnění a napomáhá k co největší samostatnosti, resp. nezávislosti na okolí.
- ▶ To znamená, že ve fokusu pedagogiky postižených nejsou jenom děti, jak tomu bylo v minulosti, ale i mladiství, dospělí a staří lidé s postižením.

**DOPROVOD
PODPORA
INFORMACE,
PORADENSTVÍ
ASISTENCE
POMOC**

**MATERIÁLNÍ a SOCIÁLNÍ
PODPORA
PARTICIPACE NA
SPOLEČENSKÉM ŽIVOTĚ
BYDLENÍ
AKTIVITY, SPORT
VZDĚLÁNÍ, PRÁCE**

**ČLOVĚK
S
POSTIŽENÍM**

**TEORIE
VÝZKUM
VÝUKA**

**SPOLEČENSKÉ NORMY
ZÁKONY, PRÁVO
POSTOJ VEŘEJNOSTI**

- ▶ Jak byste vy popsali - definovali postižení, nebo člověk s postižením?
- ▶ Podle jakých kritérií jste se rozhodli pro vaši definici?

- ▶ *Jako postižení jsou považováni ti, kteří jsou v důsledku poškození tělesných, mentálních nebo duševních funkcí natolik znevýhodněni, že jejich účast a podíl na životě společnosti je ztížena...*
- ▶ BLEIDECK, U. (1981). Einführung in die Behindertenpädagogik, Bd. 1. Stuttgart
- ▶ 1. Definice se koncentruje na neutrální výpověď o určitém znevýhodnění jedince, nic více, nic méně.
- ▶ 2. Na postižení je nazíráno jako na následek určitého organického nebo funkčního poškození.
- ▶ 3. Postižení má určité individuální prvky, jež jsou v úzké závislosti na životních podmínkách.
- ▶ 4. Postižení má určité sociální dimenze – proto se týká i společnosti.

LIDÉ S POSTIŽENÍM MEZI NÁMI

- ▶ **Postižení je nutno posuzovat jednak individuálně a na druhé straně porovnat a hodnotit ve spojitosti s více faktory:**
 - s individuálními životními normami společnosti
 - se společenskou realitou dané kultury
 - v závislosti na možnostech vzdělání a pracovního uplatnění a uplatnění ve společnosti
 - na osobních normách, hodnotách a životním standardu aj.
 - Již samotné slovo „**postižení**“ je relativní pojem. Obsah slova postižení ovlivňují společenské hodnoty a normy, subjektivní postoj okolí, očekávání společnosti, schopnost učit se, pracovat, postoj rodiny jakož i přístup odborníků jednotlivých profesí.

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VÝVOJ ČLOVĚKA S POSTIŽENÍM A JEHO POSTAVENÍ V SPOLEČNOSTI

Osobní konfigurace

- Dědičné faktory
- Tělesný stav
- Psychosociální vývoj
- Nemoci, zdravotní stav všeobecně
- Příčiny postižení
- aj.

Biografie

- Vliv primárního rodinného systému
- Sekundární systém (přátelé, spolupracovníci, kolegové aj.)
- Vliv okolí
- Životní zkušenosti
- Životní podmínky

Životní zážitky

- Spouštěče kritických situací
- Schopnost rezistence vůči kritickým situacím
- Adaptabilita. Schopnost přizpůsobit se vnějším situacím
- Psychický vývoj

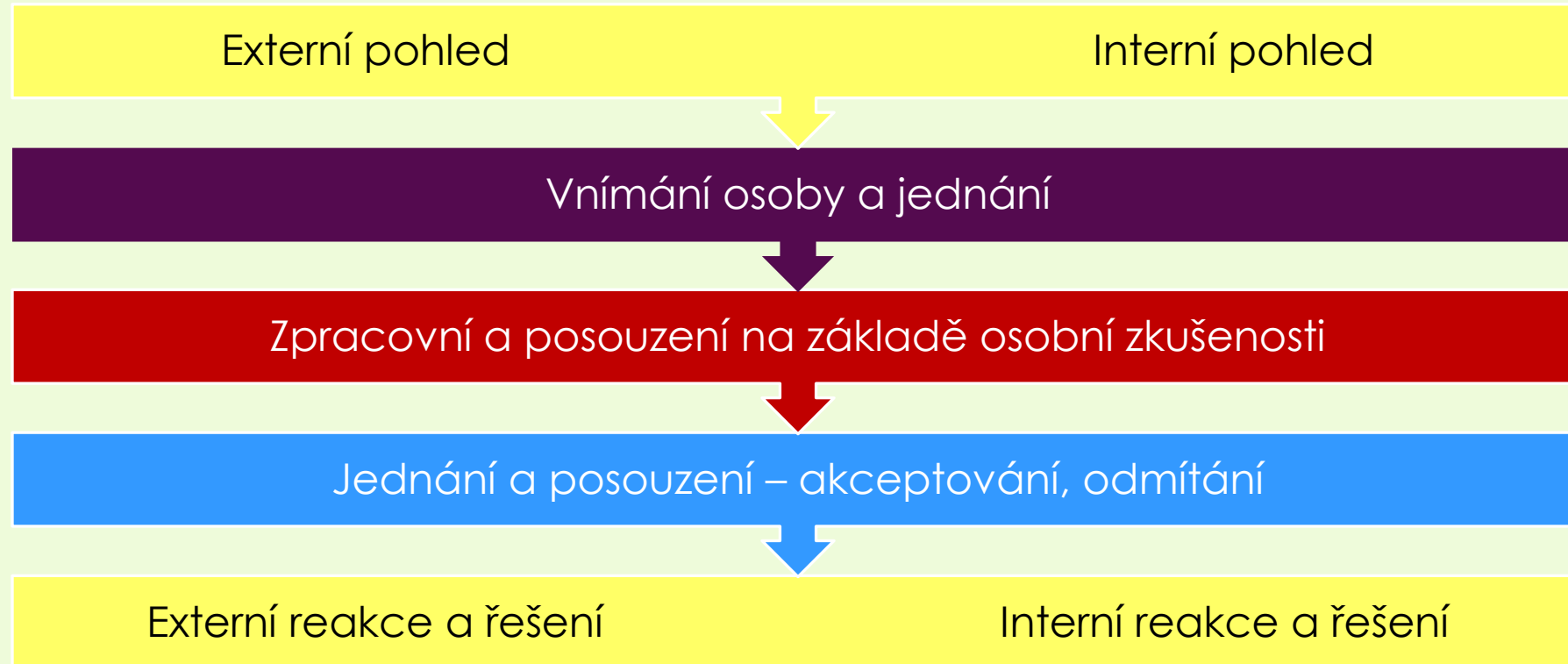
Hledání zdrojů

- Emocionální stabilita
- Schopnost učit se, poznávat
- Motivace
- Koncentrace
- Materiální zdroje

Autonomie, sebeurčení

- Výše autonomie a akceptování společnosti, okolí
- Právo na sebeurčení
- Legislativa

DVOJÍ POHLED NA LIDI S POSTIŽENÍM

- ▶ **Lékařský model** považuje postižení jako deficit jednotlivce, který je způsoben nemocí, prenatálním vývojem, zraněním, traumatem ap. Z tohoto pohledu považuje medicína za prvotní diagnostiku původu postižení a návaznou léčbu a terapii s cílem dosáhnout změny deficitního stavu jedince ap.
- ▶ Postižení je z pohledu medicíny (genetická) chyba a nedostatek. Výraz nedostatek vychází z diagnostiky a je ovlivněn jednostranným pohledem (bohužel): postiženému je poskytnuta určitá péče nebo přesněji řečeno je přijímatelem určité péče, kterou mu (nepostižená) společnost na základě určité „etické povinnosti“ umožňuje.
- ▶ **Psychiatrie** - psychiatrického pohledu byl postižený vzhledem k patologickým defektním projevům jako například stereotypie, autoagrese, tik, křik, mentální opoždování atd. pouze objektem, který musel být opatrován v ústavu – že tento ústav se vyznačoval přísnou hierarchií, centrálním zabezpečením služeb, rituálním a pasívním denním režimem, striktním oddělením od vnějšího světa je všeobecně známo.
- ▶ Život se koncentroval na zachování čistoty, dodržování pořádku a klidu, a to vše za pomoci léků na zklidnění a dávkovaného „strukturovaného násilí“ – ať již v jakékoli formě.

► **Sociální model** vidí postižení jako důsledek omezování jedince (vzdělání, zaměstnání, nedostatečná podpora apod.) ze strany společnosti, tedy přídavný problém mnohdy způsobený společností, okolím, jednáním jiných. Sociální model nelpí bezpodmínečně na změně jedince jako takového, ale soustřeďuje se na hledání vhodných životních podmínek pro člověka s postižením.

V oblasti sociálního zabezpečení je takto v souladu s legislativou používán termín *osoby se zdravotním postižením*, v souvislosti s pracovním výkonem pak *osoba se změněnou pracovní schopností (příp. s těžším zdravotním postižením)*.

► S ohledem na pracovně-právní oblast a pracovní příležitosti používáme termín *znevýhodněné osoby*.

► **Bio-, psycho-, sociální pohled (postoj)**

► Postižení není bráno jako deficit, nebo individuální problém jedince s cílem přizpůsobení se společnosti, popřípadě změně chování, jednání ap.

► Bio-, psycho-, sociální postoj kombinuje lékařský a sociální model a staví postižení do souvislosti s faktory prostředí, ve kterém žijí, společenskými podmínkami se kterými jsou konfrontováni a postojem společnosti.

Možnost sám řídit svůj život a rozhodovat (a to i v nejjednodušších situacích)

Sám si určit životní cíle a mít možnost tyto dosáhnout (sám nebo s pomoci)

Navazování sociálních vazeb podle mých přání (bez omezování okolí)

Mít pocit, že prožívám smysluplný život podle mých představ a přání (které se třeba, mnohdy odlišují od představ okolí-rodiny, pracovníků ap.)

POSTOJ SPOLEČNOSTI A AKCEPTOVÁNÍ LIDÍ S POSTIŽENÍM

- ▶ Postoj nepostižené společnosti vůči postiženým spoluobčanům se odvíjí mnohdy kognitivně: většina lidí nemá ve skutečnosti mnoho adekvátních informací o postižených, což často vyvolává averzi, předsudky, nejistotu, emocionální odstup, negativní posouzení.
- ▶ Postižení nemá žádnou objektivně měřitelnou velikost, je ale ve společnosti velmi závislé na sociálním akceptování a s tím spojenými normami a hodnotami společnosti resp. s odchylkami od toho normálního.
- ▶ Kontakt s postiženým evokuje rovněž emocionální aspekty: soucit, nejistota, jak na setkání či jednání toho druhého reagovat, s tím se pojí strach, obava z násilí apod.
- ▶ **Postižení a věk mají souvislost**
 - ▶ stupeň postižení stojí v úzké relaci s věkem
 - ▶ stáří postižení obvykle negativně ovlivňuje (mobilita, demence, osamělost, snížení výkonu)
 - ▶ čím vyšší věk, tím jsou terapie méně účinné
- ▶ **Postižení můžeme posoudit jako proces:**
 - ▶ stav se může zlepšit, zhoršit, střídat
 - ▶ změna může být pozitivní, negativní, tyto mají vliv na další faktory (rodina, finance, stav postiženého aj.)
 - ▶ vývoj/udržení stavu lze ovlivnit/zlepšit terapií, léky, změnou životních situací (prostředí, společnost aj.), šokovou příčinou (trauma)

FAKTORY, PODLE KTERÝCH POSUZUJE SPOLEČNOST ČLOVĚKA S POSTIŽENÍM

TÉZE I. - PRO POSTIŽENÉHO NENÍ PODSTATNÉ, CO SE O NĚM POVÍDÁ, ALE CO SE PRO NĚJ UDĚLÁ

**TÉZE II. – ČLOVĚKA NELZE JEDNODUŠE
ZMĚNIT, ALE CO MOHU UDĚLAT JÁ, ABYCH
MU POMOHL**

TÉZE III. – KOMPLEXNOST POSTIŽENÍ VYŽADUJE KOOPERACI SPECIALISTŮ S ODBORNÍKY JINÝCH OBORŮ

- ▶ V důsledku komplexnosti musejí všechny obory poskytovat pomoc interdisciplinárně (mezioborově), tzn. kvalitní propojení a vzájemná spolupráce a akceptování zástupců různých oborů a specializací zajistí potřebnou podporu, kterou postižený člověk potřebuje, na kterou má právo.
- ▶ Do cílevědomé podpory mohou – musejí někdy být zapojeni i rodinní příslušníci, „laici“.

TÉZE IV. – POSTIŽENÝ ČLOVĚK NENÍ TEN, KTERÝ JE NĚJAKÝM ZPŮSOBEM TĚLESNĚ NEBO MENTÁLNĚ OMEZEN, NÝBRŽ TEN, KTERÉHO KVŮLI JEHO (STAVU) POSTIŽENÍ POSTIHUJE SPOLEČNOST...

ZAMEZIT STIGMATIZOVÁNÍ (NÁLEPKOVÁNÍ)

Praxe je taková, že na postižené je nazíráno v mnoha ohledech s despektem, neboť v porovnání s nepostiženou společností nedosahují takových úspěchů, nejsou vždy schopni s nepostiženou společností „držet krok“.

Lidem s postižením se přisuzuje mnohem méně schopností, než jsou schopni sami vykonat nebo vnímat.

Jsou jednak **hodnoceni trvale deficitně**, dále pak jim je **přisuzován větší podíl rizika než u nepostižených**.

Nálepkování postižených ze strany společnosti „napomáhá“ negativní posuzování ze strany odborníků v podobě posudků, dobrozdání, jež se často koncentruje právě na nedostatky, slabosti, „defekty“, chyby, neúspěchy, neúplné školní znalosti, a to opět v porovnání s průměrem společnosti.

- ▶ *"Dokud budeme vnímat naše postižení jako tragédii, budeme stále litováni. Dokud budeme pasivní, budeme ovládáni. Tak dlouho, jak se budeme za své postižení stydět, budeme bráni za přítěžek nehodný života."*

Adolf Ratzka

